

CONSEIL BRUXELLOIS DE L'ÉGALITÉ ENTRE LES FEMMES ET LES HOMMES
BRUSSELSE RAAD VOOR GELIJKHEID TUSSEN VROUWEN EN MANNEN
RÉGION DE BRUXELLES-CAPITALE - BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

BIJDRAGE

Brussels Armoedeverslag - « gekruiste blikken »: kansarme en arme werkne(e)m(st)ers in het Brussels gewest

Advies uitgebracht door de RGVM op

8 januari 2024

De Raad voor Gelijkheid tussen Vrouwen en Mannen (hierna “de Raad” of “de RGVM”) is het Brusselse adviesorgaan dat zich meer bepaald buigt over kwesties inzake de gelijkheid tussen vrouwen en mannen. Zijn opdracht bestaat uit het verstrekken van advies en aanbevelingen over deze materies, het becommentariëren van de adviezen over maatregelen van regelgevende aard die de gelijkheid tussen vrouwen en mannen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kunnen beïnvloeden, het verstrekken van advies op eigen initiatief, en het opstellen van analyseverslagen. De RGVM verenigt de sociale partners, de terreinverenigingen, de Franstalige en Nederlandstalige Vrouwenraden en de universiteiten.

Inleiding

De aandacht voor de problematiek van de arme werknemers en werknemers in onze samenleving neemt toe. Het betreft een belangrijke indicator voor een steeds ongelijkere maatschappij, wat aanleiding geeft tot bezorgdheid.

Het is belangrijk voor ogen te houden dat het aantal betrokkenen sterk afhankelijk is van de gehanteerde definitie van armoede “op het werk”¹. Kritische zin blijft dus geboden een we mogen armoede niet gelijkstellen met financiële onzekerheid. Hoewel het verschil tussen armoede en financiële onzekerheid hout snijdt, is het bestrijden van financiële kwetsbaarheid een absolute voorwaarde om armoede te vermijden.

Werk vrijwaart mensen niet noodzakelijkerwijs van armoede. Hoewel het een zekere bescherming biedt, vormt het geen garantie in sommige omstandigheden, en vrouwen lopen nog steeds een groter risico op armoede dan mannen. Voor deze bijdrage deed de Raad een beroep op de expertise van terrein- en gewestelijke actoren en op de expertise die binnen de Raad zelf aanwezig is. Hij dankt dan ook zijn leden voor hun bijdrage, evenals de vertegenwoordigsters van het Réseau Wallon de Lutte contre la Pauvreté, van view.brussels, Bruxeo en van de Conseil des Femmes Francophones de Belgique (CFFB) voor de zeer interessante en verduidelijkende gesprekken.

Deze bijdrage zal focussen op de maatschappelijke kwetsbaarheid van werkne(e)m(st)ers, waarbij we ons vooral richten op de Brusselse vrouwelijke tewerkstelling en bepaalde factoren die tot armoede leiden bij werkende mensen.

Voor de meerderheid van de werkne(e)m(st)ers vormt hun loon het enige middel van bestaan dat hun gezin een fatsoenlijk leven moet garanderen.

De werkne(e)m(st)er is niet noodzakelijkerwijs de enige persoon die van zijn/haar loon leeft. De gezinssamenstelling wijkt vaak af van de maatschappelijke norm: er zijn de eenoudergezinnen, de samenwonenden, ... Die gezinnen komen nog makkelijker in een maatschappelijk kwetsbare situatie terecht. Het evenwicht tussen privé- en beroepsleven blijft een uitdaging voor de werkne(e)m(st)ers.

¹ De Europese armoededrempel is vastgesteld op 60% van het mediane inkomen; voor het minimumloon wordt vaak 60% van het mediane loon als streefdoel vooropgesteld. Om het mediane inkomen te berekenen, wordt gebruik gemaakt van het standaard gezinsinkomen, voor de mediane lonen zijn dat de individuele lonen. Omdat het gezinsmodel met twee inkomens niet algemeen geldt, komen de twee indicatoren niet overeen. Veel werknemers met een laag inkomen (voornamelijk vrouwen) leven in gezinnen waarvan het inkomen hoger is dan de Europese armoededrempel, omdat er een tweede inkomen is. Dat vormt ook de verklaring voor het grote aantal alleenstaande ouders dat een laag inkomen heeft, zelfs als hun loon hoger is dan het minimumloon. Een werkende arme kan dus boven de 60% van het mediaan inkomen zitten, maar onder de 60% van het mediaan loon en omgekeerd (Olivier Pintelon, expert inzake armoede en het minimumloon, 4 juni 2021). <https://www.socialsecurity.be/citizen/nl/over-de-sociale-zekerheid/de-sociale-zekerheid-in-belgie/armoedebestrijding>.

Een groot deel van het gezinsinkomen gaat op aan lasten, waarbij vooral de kosten voor huisvesting belangrijk zijn (Brusselse gezinnen, die huren, spenderen gemiddeld hieraan bijna de helft van hun inkomen). Vervolgens komen energie, gezondheid, vervoer, kinderopvang...

Met de energiecrisis van 2022 is de impact van de energiefacturen op het gezinsinkomen nog toegenomen. **De Raad** maakt hiervan gewag in zijn voorbereidende studie over de energie- en waterarmoede van de vrouwen in het Brussels gewest².

De RGVM stelt vast dat armoede zeer vaak het gevolg is van een continuüm. Als we spreken over werkende armen, dan hebben we het ook over arme werklozen, arme gezinnen, arme kinderen en over arme gepensioneerden. Het is dus belangrijk dat met deze veelheid aan oorzaken rekening wordt gehouden, en dat de verschillende beleidsniveaus op een transversale en gecoördineerde manier optreden. Op het gebied van armoedebestrijding kan het succes van een beleid worden afgemeten aan het aantal personen dat niet langer afhankelijk is van sociale steun en dus gebruik kan maken van de nodige instrumenten om zelfstandiger te worden.

Stand van zaken

In de loop der jaren en ondanks de positieve evoluties in onze samenleving, zien we dat de rechten van werkne(e)m(st)ers op het vlak van sociale zekerheid steeds meer worden uitgehold door een wispelturige wetgeving en de mondialisering van onze economie, die werknemers met elkaar in concurrentie doet treden ten koste van hun arbeidsvoorwaarden, wat voor meer uitbuiting en minder emancipatie zorgt. De arbeidsvoorwaarden van (niet-vrijwillig) deeltijds werken, wat vooral aan vrouwen wordt opgelegd, is hiervan een voorbeeld. Deze arbeidsvoorwaarden leiden zeer vaak tot te lage lonen, die een impact hebben gedurende het volledige leven en die aanleiding geven tot kwetsbaarheid, wat dikwijls leidt tot het maken van de minst slechte keuzes.

De kloof tussen het lage inkomen uit arbeid en de hoge levensduurte verarmen gezinnen waardoor deze een aanzienlijke schuld opbouwen bij het voorzien in hun basisconsumptiebehoeften.

De armoede van werkne(e)m(st)ers is ook het resultaat van grote ongelijkheden tussen soorten arbeid. De sociale ladder werkt niet voor iedereen op dezelfde manier.

Het statuut van samenwonende wordt benadrukt als een factor die kwetsbare personen nog meer in moeilijkheden brengt en die hen in een positie van afhankelijkheid duwt ten opzichte van de personen met wie ze samenwonen (partner, ouders, ...). Deze afhankelijkheid kan het ook moeilijker maken om uit een situatie van partnergeweld te ontsnappen. Het statuut van samenwonende heeft voor werkende vrouwen tot gevolg dat het gezin veel minder sociale steun ontvangt, wat hun situatie extra bemoeilijkt.

De Raad stelt ook vast dat het moeilijke evenwicht tussen werk en privéleven - in het bijzonder voor eenoudergezinnen en ouders met een gehandicapt kind - een groot risico inhoudt om in de armoede te belanden.

Vrouwen worden dubbel gestraft, omdat ze vaker een onzekere en ondergewaardeerde job hebben en tegelijk een gezin op hun eentje financieel draaiende moeten houden. Als men werkt is het ook

² [RGVM, Verslag over de impact van de energie- en waterarmoede op de Brusselse vrouwen, 2023](#)

moeilijk hulp te vinden, want zelfs als men er als gezinshoofd recht op heeft, moet men ervoor durven gaan, er de energie voor hebben en beschikbaar zijn om daartoe de nodige stappen te ondernemen.

Om uit een maatschappelijk kwetsbare positie te ontsnappen, moet men gedurende een ononderbroken periode een voltijdse kwaliteitsvolle job hebben die goed wordt betaald - de actoren op het terrein hebben het in dat verband over 5 à 10 jaar. Vandaag leidt en veroorzaakt een deeltijdse job tot armoede, zelfs als het een job van zeer hoog niveau betreft.

1.1 Werkende armen – Vaststellingen en cijfers voor het Brussels gewest

De cijfers zijn onbetwistbaar: de bestaansonzekerheid blijft maar toenemen te Brussel. Tussen 2010 en 2021 is het aantal Brusselaars met een OCMW-uitkering met 65% toegenomen, waarbij het aantal jonge volwassenen (18-24 jaar) is verdubbeld. Aangezien de gezondheidscrisis alleen al verantwoordelijk is voor een stijging van 5,2% van deze begunstigden van een OCMW-uitkering in slechts één jaar³, maakt **de Raad** zich zorgen over de sociale gevolgen van andere wereldwijde crises. In 2020 leefde 1 op 4 Brusselaars onder de armoederisicodrempel⁴: hoeveel andere Brusselaars, en nog meer Brusselse vrouwen, zijn sindsdien in preciaire levensomstandigheden terechtgekomen als gevolg van de oorlog in Oekraïne en de energiecrisis?

Bovendien stelt men vast dat vrouwen oververtegenwoordigd zijn in wat **de RGVM** de **doelgroepen** of sociale groepen noemt die het grootste risico lopen om in armoede te vervallen: eenoudergezinnen, senioren, jongeren en studenten, en vrouwen zonder papieren. Om nog maar te zwijgen van het gebrek aan cijfers over andere publieke groepen die onzichtbaar zijn: zwartwerk(st)ers, bijkomende zelfstandigen, zorgverleners, vrouwen zonder papieren en slachtoffers van geweld.

1.2 De belangrijkste factoren voor armoede bij de werkende bevolking

Alle genderstatistieken tonen aan dat gender een structurele component van bestaansonzekerheid is, zoals de volgende gegevens en elementen aantonen⁵:

- In 2022 was deeltijds werk nog steeds overwegend vrouwenwerk: 30,1% van de werkende vrouwen maakte er gebruik van, tegenover 11,3% van de mannen te Brussel. De belangrijkste reden voor deeltijds werk bij vrouwen in Brussel is de arbeidsmarkt (38,7%, voornamelijk omdat de gewenste job slechts deeltijds beschikbaar is of omdat het onmogelijk is een voltijdse job te vinden), gevolgd door 'compromis'-deeltijds werk, geïdentificeerd als 'andere persoonlijke of familiale redenen' (20,2%). De derde oorzaak is het niet beschikbaar zijn van zorgvoorzieningen voor kinderen/andere afhankelijke personen (17,2%)⁶;
- In 2021 verdienden vrouwen in België gemiddeld 8% minder dan mannen, en deze kloof groeide tot 21% indien men rekening hield met de impact van deeltijds werk;
- Onzekere arbeidsvormen, die vandaag toenemen (deeltijds werk, dienstencheques, uitzendarbeid, tijdelijk werk, flexijobs of studentenjobs);
- De gezinssituatie, die van invloed is op de tewerkstellingsgraad. De zorg voor kinderen, die voornamelijk de verantwoordelijkheid van vrouwen is, wordt ook geïllustreerd door het aantal

³ [IBSA, Sociaal-economisch overzicht, 2022, p. 47.](#)

⁴ [Observatorium voor Gezondheid en Welzijn, Brussels Armoedeverlag, Sociale Barometer, 2021, Sociale barometer 2021.pdf \(ccc-ggc.brussels\) p. 30.](#)

⁵ <https://igvm-iefh.belgium.be/nl/activiteiten/arbeid/loonkloof>

⁶ Actiris, view.brussels, Stand van zaken « De arbeidsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest » https://www.actiris.brussels/media/210bzjt0/2020_11_view_brussels_stand-van-zaken-h-A027FC1D.pdf, pp. 27-28.

vrouwen dat vaak deeltijds werkt om de kinderen op te voeden. Er moet ook rekening worden gehouden met het grote aantal eenoudergezinnen;

- De dekkingsgraad inzake kinderopvang is gestegen van 41,1% in 2019 naar 46,9% in 2022. Met andere woorden, in 2022 zal iets minder dan één kind op twee een plaats hebben in de kinderopvang⁷. De plaatsen zijn ongelijk verdeeld over het grondgebied, en dit is in het voordeel van de financieel meest bevoorrechte gemeenten. Ook dit is een factor die de werkgelegenheid afremt, vooral voor moeders. Dit wordt ook bevestigd als het gaat om het opnemen van ouderschapsverlof⁸;
- Een andere risicofactor voor armoede is de afkomst. In Brussel is 79,8%⁹ van de vrouwelijke beroepsbevolking van buitenlandse origine; deze vrouwen worden meer gediscrimineerd dan mannen van buitenlandse oorsprong;
- Vrouwelijke werknemers in zogenaamde essentiële beroepen tijdens de COVID-19-crisis maken vaak deel uit van de categorie van de "werkende armen" of arme werkne(e)m(st)ers omwille van de zeer lage status van hun activiteitensectoren, een lage status die nog geaccentueerd wordt door genderstratificatie-effecten die verantwoordelijke functies - en dus hogere lonen - concentreren binnen de mannelijke groep¹⁰.

1.3 Focus op 4 vrouwelijke sectoren

De Raad beslist om in deze bijdrage 4 sectoren op te nemen waarin vrouwen oververtegenwoordigd zijn, om zo de aandacht te vestigen op kwesties in verband met de bestaansonzekerheid van vrouwelijke werknemers. Er moet worden opgemerkt dat er voor de beroepsconcentratie- en etnostratificatie-index een oververtegenwoordiging is van een groep vrouwelijke werknemers van buitenlandse afkomst.

De **dienstenchequesector** is een zeer vrouwelijke sector met 95,3% vrouwelijke werknemers, die bijna allemaal van buitenlandse origine zijn (97,8%). Volgens een enquête van IDEA Consult werkt slechts een vijfde van de huishoudhulp in het stelsel van de Brusselse dienstencheques voltijds (18,6%).¹¹

Eind 2018 telde de **sector van de uitzendarbeid** 20.155 jobs in Brussel¹² waarvan 53,9% werd ingevuld door vrouwelijke werknemers. Een aanzienlijk aantal van deze vrouwen werkt onder wisselende voorwaarden, afhankelijk van de sector¹³. View.brussels meldt dat de gegevens over uitzendarbeid zeer ondoorzichtig zijn, met name omdat we geen toegang hebben tot alle werknemers in de sector over een heel jaar. De sector geeft weinig informatie over het al dan niet naleven van de arbeidsvoorwaarden. Deeltijds werk, dagcontracten, enz. dragen allemaal bij tot de bestaansonzekerheid van deze werkne(e)m(st)ers.

⁷ [Analyse van het tekort aan opvangplaatsen in Brussel | perspective.brussels](#)

⁸ [RGVM, Verslag « De impact van COVID-19 op de ongelijkheden tussen vrouwen en mannen te Brussel », 2021, Ouderschapsverlof en corona in 2020.](#)

⁹ Actiris: Monitoring: "de discriminatie bij aanwerving is flagrant en aangetoond, zelfs bij een gelijk kwalificatieniveau", 2019.

¹⁰ [RGVM, Verslag « De impact van COVID-19 op de ongelijkheden tussen vrouwen en mannen te Brussel » aanbevelingen 9 en 10, 2021, p. 63.](#)

¹¹ Evaluatie van het instrument van de dienstencheques voor de buurtbanen en buurtdiensten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2020 | IDEA Consult | oktober 15 2021, pp. 28 en 72.

¹² Cijfers view.brussels van de presentatie « De arme werknemers in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest » van 18/05/2021 aan de RGVM.

¹³ 33% van de werknemers van de handelssector en 45% van deze van de sector van de rusthuizen had graag een voltijdse baan.

In de **detailhandel** bekleden vrouwelijke werknemers 57% van de 32.000 banen. De arbeidsvoorwaarden in deze sector zijn vaak onzeker en de profielen zijn kwetsbaar. Volgens view.brussels maken de kwetsbare profielen van deze werkne(e)m(st)ers het moeilijker voor hen om toegang te krijgen tot werk, omdat de meerderheid van hen vaak jong en laaggeschoold is. Zij werken ook vaker deeltijds en hebben vaker een contract van bepaalde duur. In alle activiteiten zijn ze ook vaker van buitenlandse afkomst.

De **zorgsector** is zeer vrouwelijk, zoals blijkt uit cijfers van de RSZ (80% van de werknemers in de ziekenhuissector is een vrouw, 88% in de rusthuizen, 96% in de crèches en 95% in de thuishulpsector). Vrouwen overheersen in de eerstelijnsfuncties en mannen in de managementposities.

1.4 Deeltijds werk

Aan het einde van de jaren 1970 verschenen de deeltijdse jobs ten tonele als dé oplossing voor de herverdeling van de arbeidstijd. In promotiecampagnes richtte de regering zich voornamelijk tot de vrouwen, waarbij werd aangevoerd dat een deeltijdse job hun werk-privébalans ten goede zou komen.

Zoals hierboven vermeld, deed 30,1% van de werkende vrouwen in Brussel in 2022 een beroep op deeltijds werk, tegenover 11,3% van de mannen. We mogen dus niet vergeten dat het hier gaat om een structureel werkgelegenheidsbeleid dat een specifieke "deeltijdse" arbeidsmarkt (en dus deeltijdse lonen en inkomsten) heeft gecreëerd, waar vooral vrouwen werken. Niettemin garandeert de collectieve arbeidsovereenkomst nr. 35 een gelijke behandeling met betrekking tot voltijdse jobs. De mogelijkheid om over te stappen naar voltijds werk is echter niet zo gebruikelijk en levert veel obstakels op. Bovendien heeft de vermindering van het recht op de inkomensgarantie-uitkering veel van deze personen in een situatie van bestaansonzekerheid en/of financiële afhankelijkheid van hun partner gestort.

Voor hun pensioen zullen deze werkne(e)m(st)ers lijden onder wat bekend staat als dubbele proratering: het pensioen wordt berekend in verhouding tot het ontvangen loon, en de gewerkte uren worden samengeperst tot dagen omdat ze in uren worden opgegeven bij de RSZ. Dit betekent dat deeltijdse werkne(e)m(st)ers dubbel gestraft worden. Ze hebben geen toegang meer tot het minimumpensioen, omdat ze niet genoeg jaren hebben gewerkt om in aanmerking te komen, en vallen daarom in een bijstandssysteem zoals de inkomensgarantie voor ouderen (IGO). In termen van armoede is dit heel belangrijk: armoede onder deeltijdse werknemers en armoede onder gepensioneerden. Hier wordt belang gehecht aan het algemene werkgelegenheidsniveau, maar deeltijds werken is geen toename van het werk, alleen een toename van het aantal werkne(e)m(st)ers.

Als we bovendien kijken naar de RSZ-cijfers voor deeltijds werk in de verschillende sectoren¹⁴, dan stellen we vast dat er niet genoeg voltijds werk beschikbaar is.

"Wie wil er nu geen voltijdse job?"

¹⁴ RSZ, Onderzoeksverslag over deeltijds werk, RGK, 2019: het percentage van deeltijds werk: rusthuizen 59% deeltijdse werknemers waarvan 67% vrouwen, financiële activiteiten (banken en verzekeringen) slechts 28% deeltijds werk waarvan 42% vrouwen (maar voornamelijk loopbaanonderbrekingen), groot- en kleinhandel 35% deeltijds werk waarvan 54% vrouwen, schoonmaakactiviteiten 82% waarvan 75% vrouwen. In de restauratiesector telt men 50% deeltijdse werknemers en 62% vrouwen (maar ook 35% mannen).

In 2022 was de arbeidsmarkt de voornaamste reden voor de Brusselse vrouwen om deeltijds te werken (met name omdat de gewenste job enkel deeltijds beschikbaar was of geen voltijdse job kon worden gevonden), gevolgd door "compromis" deeltijds werk, geïdentificeerd als "andere persoonlijke of familiale redenen". De derde reden houdt verband met de zorgdiensten die niet beschikbaar waren voor de kinderen/andere afhankelijke personen ¹⁵. Anderzijds blijkt uit het statistische luik van de enquête, die werd uitgevoerd door de Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen, dat de werkomstandigheden duidelijk moeilijk zijn omwille van de variabele en vaak onvoorspelbare werkuren, de verhoogde werklast en het verhoogde ritme, het misbruik van de dringendheid en het overwerken zonder wijziging van het arbeidscontract.

Aanbevelingen

Op basis van deze bevindingen en zijn memorandum 2024¹⁶ formuleert **de RGVM** de volgende aanbevelingen met betrekking tot de kwetsbare werknemers:

1. Inzameling van gegevens en bijkomende analyses

- Genderspecifieke/geslachtspecifieke statistieken in alle sectoren van de samenleving veralgemenen en verfijnen om de gendereffecten op alle gebieden (inzake: herstel, economie, werkgelegenheid, opleiding, bestaansonzekerheid, alleenstaand ouderschap, geweld, gezondheid, ondernemerschap, huisvesting, enz.) te meten en te neutraliseren, en dit op intersectionele wijze;
- De ontbrekende gegevens aanvullen, in het bijzonder gegevens over het armoederisico in het Brussels gewest, de tewerkstellingsgraad volgens het aantal kinderen per gewest en de loonkloof per gewest;
- Een grondige evaluatie van het deeltijds werk, met inbegrip van de naleving van de voorwaarden, op gewestelijk en nationaal niveau door het aantal deeltijdwerkers te detailleren volgens het aantal kinderen per gewest, door een statistisch overzicht op te stellen van prioritaire overstappen naar voltijds werk en door in de statistische overzichten intersectionaliteit toe te passen met betrekking tot geslacht, herkomst, gezinssituatie (alleenstaande ouder) en het risico inzake bestaansonzekerheid en armoede;
- Een grondige evaluatie van de dienstencheques en het deeltijds werk (waarvoor de gegevens ondoorzichtig zijn), en met name de naleving van de voorwaarden, en in de statistieken intersectionaliteit toe te passen met betrekking tot geslacht, herkomst, gezinssituatie (alleenstaand ouderschap) en het risico inzake bestaansonzekerheid en armoede;
- Een denkproces wijden aan de collectieve vermindering van de werktijd om de werklast evenwichtiger te verdelen. In sommige gevallen is dit immers makkelijker (grote onderneming) of minder makkelijk (kleine bedrijven, onzekere banen, enz.) om dit te organiseren;
- Genderspecifieke statistieken opstellen over de situatie van personen die tegelijkertijd te maken hebben met verschillende factoren van invisibilisering, uitsluiting en discriminatie op het werk, en bestaansonzekerheid. Zoals hierboven vermeld, blijven bepaalde bijzonder kwetsbare groepen onder de radar van de overheidsacties omdat deze niet in de statistieken zijn opgenomen.

¹⁵ Actiris, view.brussels, Stand van zaken « De arbeidsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest » https://www.actiris.brussels/media/210bzjt0/2020_11_view_brussels_stand-van-zaken-h-A027FC1D.pdf, pp. 27-28.

¹⁶ https://www.brupartners.brussels/sites/default/files/instances/20231221-CEFH_RGVM-MEMORANDUM%202024-NL.pdf

- « The personal is political »¹⁷: de politieke en collectieve uitdagingen van de genderdimensie van de privésfeer benadrukken en het volledige belang ervan inzien (geweld, zorg, taakverdeling, enz.). Gendermainstreaming toepassen op alle gewestelijke beleidsmaatregelen;

2. Acties in antwoord op de alarmerende kansarmoede te Brussel

De Raad formuleert verschillende aanbevelingen om de alarmerende kansarmoede te bestrijden:

- Versterking van het "Brussels plan ter ondersteuning van de eenoudergezinnen"¹⁸;
- De afschaffing van het statuut van samenwonenden ondersteunen op het federale niveau; dit statuut benadeelt vrouwen door hun economische onafhankelijkheid te belemmeren;
- De invoering van een volledige individualisering van de rechten inzake sociale hulp en werkloosheid;
- De zichtbaarheid van de federale Dienst voor Alimentatievorderingen (DAV) verhogen bij "alleenstaande moeders" via eerstelijnsdiensten en communicatiecampagnes, om te voorkomen dat dit recht niet wordt opgenomen bij gebrek aan voldoende informatie;
- Cijfers verzamelen en gedetailleerde studies uitvoeren om een holistisch begrip te krijgen van de huidige impact en de sociale nawerkingen van de gezondheidscrisis op jongeren, senioren en eenoudergezinnen, met een genderspecifieke en intersectionele benadering;
- Dringend de studies naar lage inkomens en begunstigden van sociale uitkeringen bijwerken met gender- en intersectionele gegevens om een relevanter en doeltreffender ondersteuningsbeleid op te zetten;
- Ondersteuning op het federale niveau van de vraag naar een flexibelere toegang tot de inkomensgarantie voor ouderen (IGO), met inachtneming van de mensenrechten (in het bijzonder de afschaffing van het "huisarrest" dat ermee gepaard gaat);
- Vervanging van de IGO door het "fatsoenlijk universeel minimumpensioen"¹⁹;
- Oprichting van de functie van "Afgevaardigde voor de Rechten van Senioren", verantwoordelijk voor de controle van de levenskwaliteit van senioren;
- Bijwerking van de informatie over digitale armoede in een post-COVID-situatie;
- Bevordering van een verantwoorde digitale aanpak van de digitalisering van openbare en niet-commerciële diensten, waaronder het in stand houden van toegankelijke loketten met opgeleid personeel;
- Versterking van de digitale vaardigheden van de bevolking door voorrang te verlenen aan doelgroepen, met structurele steun van de Openbare Computerruimten (OCR) en de diensten voor integratie;
- Ontwikkeling van een Brussels enig-loketsysteem als instrument voor de automatisering van de rechten, om niet-opname tegen te gaan;

¹⁷ Bekende formule van de feministenstrijd tijdens de jaren '60 en '70, vertaald in het Nederlands door « Privé is politiek ». Kelly, C. J., *The personal is political*. Encyclopedia Britannica: Chicago, 1/05/2017.

¹⁸ [Plan eenoudergezinnen 2021 – Equal.brussels.](#)

¹⁹ <https://gangdesvieuxencolère.be/a-propos>.

- Digitale opleidingen aanbieden aan de Brusselaars en in het bijzonder aan laaggeschoolde vrouwen om de digitale kloof te bestrijden en hen in staat te stellen om meer kansen te maken op een arbeidsmarkt die sterk gedigitaliseerd is ingevolge de crisis;
- Evaluatie van de impact van de Brusselse digitale ordonnantie vanuit een gender- en intersectioneel perspectief;
- Aangezien er geen gezamenlijk en gecoördineerd gewestelijk armoedeplan voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest meer bestaat, is **de RGVM** van mening dat het absoluut noodzakelijk is om een minister/staatssecretaris voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan te stellen die bevoegd is voor armoedebestrijding en om het Brussels actieplan voor armoedebestrijding 2014-2019 te actualiseren²⁰.

3. Precarisering van de werkgelegenheid

Tot slot maakt **de RGVM** de volgende aanbevelingen met betrekking tot de precarisering van de werkgelegenheid:

- Versterking van kwalitatief hoogstaande en toegankelijke openbare en niet-openbare kinderopvangvoorzieningen, met uren die afwijken van de schooluren en schoolvakanties: crèches, buitenschoolse opvang, zorg voor afhankelijke personen, huishulp en thuiszorg en ziekenoppasdiensten vormen de fundamentele hefboom voor de toegang tot werk en ondernemerschap voor vrouwen;
- Herwaardering van het statuut van de coördinerende functies in deze structuren en verhoging van de normen inzake omkadering om de bestaande teams te ontlasten en de kwaliteit van de opvang te verbeteren;
- Verbetering van de arbeidsvoorwaarden in de zogenaamde "vrouwelijke" sectoren verbeteren om deze aantrekkelijker te maken, met name door de loonschalen in het non-profitakkoord 2021-2024 te verhogen en te harmoniseren²¹;
- Aanpassing van de eindeloopbaanregelingen voor huishoud- en gezinshulpen naar minder zware banen, in het bijzonder ziekenoppasdiensten, en ontwikkeling van opleidingen voor bestaande werkneemsters om hun professionele horizon te verbreden;
- Uitvoering van een actieplan om het fenomeen van de "werkende armen" of "arme werkne(e)m(st)ers" te bestrijden dat steeds meer beroepscategorieën treft en Brusselse gezinnen een heel leven benadeelt;
- Informatie van de "werkende armen" over de bestaande aanvullende steun om hun financiële autonomie te bevorderen en hun bestaansonzekerheid te verminderen;
- Systematische informatie van alle werknemers over hun rechten en – vooral - over de langetermijngevolgen van deeltijds werk, omdat deze vaak onbekend zijn bij het grote publiek;
- Deeltijdse arbeidscontracten minder bestaansonzeker maken voor vrouwen, door de huidige beperkingen op sociale uitkeringen en/of de negatieve gevolgen op korte en lange termijn voor de toegang tot sociale rechten, zoals werkloosheidsuitkeringen en wettelijke pensioenen te heroverwegen;
- Goedkeuring van een opvangbeleid dat een einde kan maken aan het fenomeen van uitbuiting en ontmenselijking van mensen zonder papieren die noodgedwongen moeten "zwartwerken", in het bijzonder door hen toegang te geven tot werkvergunningen en beroepsopleidingen;

²⁰<https://www.ccc-ggc.brussels/nl/observatbru/publications/brussels-actieprogramma-armoedebestrijding-2014-2019>

²¹<https://www.bruxeo.be/nl/voortzetting-van-de-onderhandelingen-voor-een-social-profit-akkoord-2021-2024-brussel>

- Bescherming van de werkne(e)m(st)ers tegen een buitensporige porositeit tussen hun beroeps- en privéleven door een recht op ontkoppeling in te voeren op basis van duidelijke en ondubbelzinnige regels.
- Werk maken van de erkenning van het zware karakter van banen, vooral van banen van vrouwen, gezien de aanzienlijke gevolgen voor de pensioenen.

U kan alle eisen inzake werkgelegenheid (genderopvolging van werkgelegenheid, opleiding, ondernemerschap, enz.) terugvinden op bladzijde 12 van het Memorandum van de RGVM²².

8 januari 2024 – Bijdrage van de RGVM (BECI is geen ondertekenaar).

*

* *

²² <http://www.adviesraad-gelijke-kansen.irisnet.be/nl/>